

М. СПЕРАНСЬКИЙ ПРО ПРИЧИНИ ТА ЗАВДАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ, А ТАКОЖ ПРО СКЛАДНОСТІ, ЯКІ ВИНИКЛИ В ПРОЦЕСІ ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ

Машков А. Д., Марчук І. Ю.

Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка, м. Київ, Україна

Для нинішнього покоління, так мало знаючого про справжнього Сперанського, поняття його особи пов'язується, майже винятково, зі словом "Звід" (Корф М. А.)

У статті на підставі аналізу праць Сперанського М. визначені головні причини невдач комісій по систематизації законодавства Російської імперії, які діяли в період з 1700 р. по 1826 р., а також окреслені основні фактори, які обумовили необхідність проведення систематизації діючого на початку ХІХ ст. російського законодавства. Розглянута позиція М. Сперанського щодо завдань та форми здійснення систематизаційної роботи.

Ключові слова: Сперанський М., систематизація, Звід законів Російської імперії, форма систематизації.

За роки незалежності органи державної влади України здійснили значну діяльність спрямовану на розроблення та прийняття нормативно-юридичних актів, які стосуються регулювання сфер досить широкого кола суспільних відносин. Зазначені акти разом з актами, які з'явилися ще за радянських часів, утворюють великий нормативний масив чинного законодавства України, що потребує (чим далі тим в більшій мірі) проведення роботи спрямованої на його впорядкування та систематизацію. Певна робота в цьому напрямку відбувається, про що свідчить поява нових кодексів (Кримінальний кодекс України, Цивільний кодекс України, Податковий кодекс України, тощо).

Деякими українським науковцями та державними діячами [1; 2] піднімається питання про необхідність проведення систематизації законодавства України у вигляді зводу законів. В контексті сказаного виникає необхідність у вирішенні певного кола питань, які стосуються, крім всього іншого, принципів та форм проведення цього виду систематизації, правової природи зводів законів тощо. Для вирішення зазначених питань представляється за доцільне звернутися до історичного досвіду здійснення систематизації законодавства у вигляді зводу законів, які мали місце в минулому. Виходячи з сказаного, дуже цікавим та корисним є дослідження діяльності Другого кодифікаційного Відділення Власної Його Імператорського Величності Канцелярії по проведенню систематизації законодавства Російської імперії, яку можливо назвати «Комісією М. Сперанського», що діяла в період першої половини ХІХ ст. і результатом діяльності якої стала поява Повного зібрання законів та Зводу законів Російської імперії.

Біографія Сперанського М. та його державно-правова діяльність виступали предметом дослідження у багатьох наукових працях. Серед найбільш значних дослідників творчості та діяльності Сперанського М. в дореволюційний період, тобто до 1917 р., слід назвати Бережину С. Ф., Довнар-Запольського М. В., Корфа М. А., Жирлева А., Нефедьєва Є. А., Южакова С. М., Чібіряєва С. В., Федорова В. А. та ін.

За радянських час спостерігається послаблення інтересу до вивчення діяльності та творчості Сперанського М. Хоча окремі роботи з цього приводу все ж таки були видані. Це праці Валки С., Голіцина М., Світличної Л., Стецкевича М., Фадєєва О. та ін.

В світлі сучасних політичних та економічних перетворень на теренах колишнього СРСР відбувається підвищення зацікавленості до постаті самого М. Сперанського і відповідно до тих реформ, які здійснювались за його участю, до його діяльності у сфері систематизації законодавства Російської імперії тощо. Підтвердженням сказаного є поява робіт сучасних науковців, зокрема Баженової Т. М., Вафіної О. П., Гетьмана Є. А., Кодана С. В., Міцкевича А. В., Сперанського С. І., Тараборіна Р. С., Томсінова В. О. та ін.

Однак, на наш погляд в науковій літературі недостатньо чітко висвітлено коло питань що стосуються поглядів Сперанського М. на причини, які обумовили проведення систематизації законодавства Російської імперії в ХІХ ст.; на задачі, які необхідно було вирішити в ході такої систематизації, а також на вид систематизаційної роботи, яку необхідно було здійснити.

Метою даної статті є дослідження поглядів Сперанського М. на труднощі, причини та завдання, які необхідно було вирішити у процесі систематизації законодавства Російської імперії в першій половині ХІХ ст., а також на розумінні кінцевої форми здійснення систематизаційної роботи.

Законодавство Російської імперії на початку ХІХ ст. перебувало в занедбаному стані, що в свою чергу призвело, крім всього іншого, до створення перепон для розвитку російського суспільства, його економіки, функцій державних інститутів тощо. Це розуміло керівництво імперії, яке чітко усвідомлювало необхідність подолання цього недоліку. Саме тому основним напрямком роботи в цьому плані було проведення систематизації законодавства. Недарма Микола І (25 червня (6 липня) 1796 – 18 лютого (2 березня) 1855) говорив про те, що «я ще з молодю чув про недоліки у нас по цій частині (відносно недосконалості і заплутаності законодавства Російської імперії – *Авт.*), про ябіду, про лихварство, про не існування на все законів чи про змішування їх від надзвичайного різноманіття указів, нерідко між собою суперечливих» [3, 300].

Виходячи з цього Микола І здійснив дії, що були спрямовані на впорядкування фактично хаотичного безсистемного законодавства Російської імперії. Однак, під час цього процесу виникло досить багато проблем та складностей організаційного характеру, одним з яких було кадрове питання. Це було пов'язано з тим, що упорядкування великого масиву законодавства потребувало в першу чергу наявності у розпорядженні в державі професіоналів-юристів, яких в той момент в Російській імперії було обмаль.

В складі адміністрації Миколи I реально була лише одна кандидатура, яка могла би скерувати і довести до логічного кінця цю нелегку та клопітливу роботу по систематизації законодавства Російської імперії – Сперанський М., який ще за часів попередника Миколи I – Олександра I (12(23) грудня 1777, Санкт-Петербург – 19 листопада (1 грудня) 1825) – прославився не тільки як державний діяч – службовець, а й як видатний юрист.

Сперанський М. займав при Олександрі I та Миколі I різні посади, що були пов'язані з юридичною сферою: від домашнього секретаря князя Куракіна А. до тайного радника імператора. На цих посадах Сперанський М. розробив план адміністративної реформи для Сибіру, «План фінансів», став автором ліберальних перетворень та ініціатором створення Державної Ради в 1810 р. тощо.

За правління Миколи I діяльність Сперанського М. змістилась в більш юридичний бік, що дає змогу розглядати його як кодифікатора законодавства Російської імперії. Саме в цій якості йому було доручено організацію роботи по створенню Зводу законів Російської імперії.

Слід зазначити, що і до Миколи I були спроби провести систематизацію законодавства в Російській імперії. Ще Петро I усвідомлюючи потребу в упорядкуванні законодавства почав створювати різноманітні комісії, які повинні були здійснити систематизацію останнього. Однак, лише з прізвищем М. Сперанського пов'язана більш-менш вдала спроба її проведення.

Приступаючи до роботи по систематизації законодавства, перше що зробив Сперанський М. – це проаналізував роботи попередніх комісій, які намагалися вирішити ту ж саму задачу, яка стояла перед ним, однак яка не була досягнута цими комісіями. Метою цього аналізу було виявити причини, які не дали змогу попередникам Сперанського М. здійснити вдалу систематизацію законодавства Російської імперії. Свої думки з цього приводу та з інших питань діяльності попередніх комісій по систематизації законодавства Російської імперії він виклав у наступних працях – «Короткий історичний огляд комісій, що формували закони» [4], «Пропозиції до кінцевого формування законів» [5], «Огляд історичних відомостей про звід законів» [6].

В зазначених роботах він оглянув діяльність попередніх комісій починаючи з 1700 р. по 1826 р. В зазначені роки діяло 10 комісій, які «в своїй справі розрізняли три ступені (етапи діяльності, які спрямовані на систематизацію законодавства Російської імперії – автори): зібрання законів, звід їх і потім доповнення та удосконалення» [6, 59].

В процесі свого функціонування попередні до Сперанського М. комісії стикалися з складнощами, які привели до того, що їх діяльність була невдалою. Основними серед них з точки зору М. Сперанського були наступні:

– недостатній професійний та практичний рівень підготовки осіб, які намагалися провести систематизацію, оскільки з точки зору Сперанського М. «досвід практичного пізнання законів є перша потреба в діловодстві. В додатку до законів ніяке уможливлене пізнання замінити це не може; тут теорія без досвіду не потрібна, між цим як досвід без теорії обійтись не може. Але коли справа потребує приведення законів в систему, тоді досвіду одного не достатньо: тут потрібне пізнання основ, із

яких кожний рід законів витікає, зв'язок їх між собою, їх межі і взаємні відносини; тут потрібна теорія з досвідом поєднана» [6, 56-57]. Сперанський М. було вирішено вказану проблему шляхом введення до складу комісії професорів-вчених юристів та молодь, яка щойно закінчила ліцеї та університети, а також було розроблено календарний план робіт. Саме даний документ дозволив комісії під його «керівництвом» провести поетапний процес систематизації законодавства.

– невизначеність з формою систематизації законодавства Російської імперії. «Комісії завжди вагались між двох припущень: сформувати Уложення звідне чи сформувати Уложення виправлене. Під іменем першого розуміли звід законів існуючих, сформований у вигляді Уложення, з виключенням всього недіючого, але без всяких змін в сутності їх. ... Під іменем другого завжди також розуміли звід законів існуючих, сформованих у вигляді Уложення, але при тому з доповненнями і виправленнями» [6, 69]. Тому Сперанський М. чітко визначився, що в результаті діяльності його комісії повинні бути створені Повне зібрання законів та Звід законів Російської імперії.

– вади в організації роботи попередніх комісій. Зокрема, Сперанський М. вказував, що відбулося «застосування до цієї справи людей, більшою частиною зайнятих, обтяжених іншими справами» [6, 55]. В результаті це призводило до того, що фактично комісії не виконували свої безпосередні функції. Торкаючись питання як він намагався усунути вказані недоліки, Сперанський М. в листі до графа Кочубея пише, що «більше п'ятдесяти чоловік зайвих виключено, встановлено порядок роботи, розроблено положення...» [7, 155].

– відсутність наступництва у діяльності комісій. В цьому контексті він зазначав, що «кожна Комісія звичайно розпочинала працю свою розпорядженням про зібрання законів, і поневолі кожна починала знову, то це означає, що ні в одній з них повного зібрання законів не було» [6, 63]. Не зважаючи на те, що Сперанський М. знав про цей недолік, він також був змушений почати все спочатку, оскільки напрацювання попередніх комісій не могло стати початковою точкою роботи нової комісії, тобто комісії перуанського М.

– не врахування попередніми комісіями тієї обставини, що діюче законодавство постійно розвивається, а відповідно між діяльністю різних комісій законодавство постійно поповнюється певними актами, а відповідно і акт систематизації повинен був би це врахувати. Однак, до кінця ніхто не розумів як це зробити. Саме тому, Сперанським М. було вирішено, що систематизація законодавства Російської імперії повинна проводитись до визначеного відрізка часу, а все те, що буде прийнято повинно зводитись до відповідних реєстрів, які дозволять в майбутньому безболісно внести зміни до систематизованого акту.

Тому можна погодитися з Вафіною О. та Красняковим М., які писали, що «основні проблеми по упорядкуванню законодавства полягали у відсутності чіткої концепції робіт, відсутності достатньої кількості підготовлених чиновників і спроба кодифікувати російське право, обходячи стадію розбору попереднього масива законодавства і опублікування раніше виданих узаконень» [6, 148]. Фактично зазначені автори повторили думки Сперанського М. з цього приводу.

Аналізуючи свого часу становище законодавства та практики його застосування, Сперанський М. визначив основні причини, які обґрунтовували необхідність проведення систематизації зазначеного законодавства. Серед них він виділяє:

- «труднощі в порядку суду і управління», тобто труднощі в правореалізації;
- «труднощі в удосконаленні законів», тобто труднощі в правотворчості;
- «труднощі в законознавстві», тобто труднощі у вивченні права.

Ці погляди Сперанського М. на труднощі проведення систематизації законодавства визнавав і його молодший сучасник-правознавець Нефедєєв Є., який вказував, що у разі «усунення ускладнень як для приватних осіб, так і для присутніх в місцях для ознайомлення з діючими законами ... це надасть нащадкам достовірне і повне зібрання законів, що полегшить їм наукове вивчення історії держави у зв'язку з історією права» [9, 25] і відповідно «без наукового і практичного пізнання в діючому праві неможливі ніякі перетворення. Можливість набувати ці пізнання відкривається лише з виданням Повного зібрання і Зводу законів, а тому ми маємо повне право сказати, що роботи Сперанського сформували епоху в історії нашого законодавства, зробили можливість удосконалення його і наукове вивчення права» [9, 30].

Крім цього Сперанський М. вбачав те, що російське законодавство має різні джерела свого походження (від звичаєвого до римського та німецького права). «Наше законодавство повинно було все черпати із власних джерел. Спадкування ... відбувалось лише до одного виду законів, до установ, і запозичені були не прямо від римських, а від внутрішньо германських установлень. Закони цивільні, закони кримінальні, ... – всі потрібно було створювати знову із власних матеріалів. Звідси, від цієї різниці в джерелах, відбуваються особливі труднощі в порядку нашого законодавства та управління» [6, 85].

Дану тезу Сперанського М. раніше було підтверджено Карамзіним М. (12 декабря 1766 – 22 мая (3 июня) 1826), який звертав увагу на те, що «у всіх державах, де намагались створити уложення, законодавство уже декілька століть стояло на твердій і широкій основі зводу Юстиніана, на якому і будували нову будівлю. Росія, навпроти, майже нічого не дісталось із Римського спадку. Її законодавство повинно було творитись із власних джерел матеріали, і власні, і запозичені, всі ці закони, і старі та нові, лежали в глибокому хаосі, недоступному для науки, ні практики...» [3, 311].

Пізніше Сперанський М. своїх працях пояснюючи необхідність проведення систематизації законодавства Російської імперії звертається до праць відомого англійського діяча, філософа та юриста Ф. Бекона, який говорив, що «коли закони наростають одні над одним, помножуються до такої кількості чи прийдуть в таке змішування, що стане необхідним зробити їм в самому існуванні їх розбір і влаштувати їх в інший кращий та зручніший склад, то тоді буде це першою справою, важливим подвигом в законодавстві» [6, 82].

З цього приводу відомий історик Коркунов М. зазначав, що «необхідність створення Зводу в першу чергу Сперанський М. М. обґрунтовував «відсутністю у нас (Російської імперії – *Авт.*) права самостійного судового тлумачення законів», тобто тим, що більшість діючих законоположень в Росії представляли собою рі-

шення по конкретним справам. Тому Звід законів був призваний по ідеї правознавця – створити тверду основу для видання нових законів» [8].

Тому можливо погодитися з Баженовою Т. та Коданом С., які вважали, що основними задачами по систематизації законодавства, які ставились Сперанським М., були: покращення якості в законодавчій та правозастосовній діяльності (і її рішення Сперанський ставив в пряму залежність від узаконень); забезпечення офіційною інформацією державні структури і підданих (і її вирішення Сперанський став в пряму залежність від держави, яка повинна була створити звід законів і надати для реалізації правових приписів узагальнюючі та доступні носії відомостей про них); створення бази для проведення правових досліджень і підготовки спеціалістів, пов'язаних в своїй діяльності з правом (юристів і державних службовців) [11, с. 113]. Вирішення всіх цих задач було спрямоване на подолання тих проблем, які існували у законотворчій та правозастосовній сферах та дозволило б дати поштовх для розвитку суспільних відносин, якого вимагав соціум того часу.

Оцінка Сперанським минулого досвіду дало останньому розуміння самого процесу систематизації законодавства Російської імперії та його кінцевого результату. Він вважав за доцільне, як вірно зазначає Міцкевич А. В. в своїй статті, що присвячена систематизації, проведеної Сперанським М., «видати два взаємообумовлених зібрання законів Російської імперії повне Зібрання вітчизняних законів, виданих з 29 січня 1649 року до 12 грудня 1826 року та Звід законів Російської імперії, що охоплює все діюче законодавство на день його видання в 1826 р. з наступними змінами та доповненнями» [12, 157]. Міцкевич А. в своїй науковій статті не дарма використав слово «взаємообумовлені», оскільки з точки зору Сперанського М. без створення Повного зібрання законів неможливо б було приступити до розроблення Зводу законів Російської імперії.

До такого підходу впорядкування законодавства Сперанський М. прийшов не відразу і не виключено, що це відбулося через вплив точки зору самого імператора Миколи I, який зі слів князя Лопухіна сказав, що „замість формування нових законів, він велів спочатку привести в порядок ті, які вже існують, а саму справу по її важливості взяв в безпосереднє своє керівництво, заклавши попередню комісію» [13, 7].

Після того, як було з'ясовано складнощі, причини та основні задачі систематизації законодавства, Сперанський М. перейшов до вирішення ще одного важливого питання до вибору того виду зводу зводів законів, який він бажав отримати в процесі систематизації законодавства.

В своїй праці «Огляд історичних відомостей про звід законів» [6] Сперанський саме виділяв наступні види зводів законів:

– звід за допомогою виписок. «Виписки формувались за рахунок наведення самих слів із різних законів, що відносяться до одного і того ж предмета, без всілякого зв'язку однієї статті з іншою» [6, 70];

– зводи навчальні чи наукові. «В них по прийнятій системі звичайно викладається головний поділ будь-якого розряду законів, його основи, наслідки цих основ і зв'язок цих наслідків між собою» [6, 74];

– ручні книги чи збірники. «Це короткі вказівки на закони, які містять тільки їх суть. Вони схожі зі зводами навчальними, але мають дві відмінності: 1) зводи формуються для навчання юнацтва, а ці збірники і книги розраховані для використання посадовими особами, щоб надати останнім можливість розуміння про предмет їх посади 2) ручні книги формувались не по основам науки чи її системі, а для зручності у виконанні» [6, 75];

– зводи у вигляді указників. «Вони зазвичай складаються в алфавітному порядку і бувають двох видів просторові і короткі» [6, 76];

– звідне Уложення;

– зводи аналогічні зводу Юстиніана.

Даний поділ не можливо визнати вдалим, оскільки очевидно, що автором порушується певне правило класифікації, яке пов'язано з обранням підстави (критерію систематизації). Як відомо, «поділ має здійснюватися тільки за однією підставою. Це правило впливає з принципу тотожності. Суть даного правила в тому, що обрана підстава повинна бути постійною і її не можна змінювати в ході поділу» [14, 79]. У випадку наведеному вище, критерії поділу постійно змінюються, а відповідно запропонована класифікація є невдалою.

Крім цього, Сперанський М. виділив також два види зводу законів за їх просторовим поширенням:

– звід законів Російської імперії як звід загальний (загальнодержавний, загальноімперський), положення якого поширювались би на всій території держави;

– зводи місцевих узаконень (джерела партикулярного права), які б визначали вилучення із загальноімперського законодавства в діяли по відношенню до окремих територій та суб'єктів.

При цьому слід звернути увагу на те, що як вірно вказують Баженова Т. та Кодан С., Сперанський М. поступово проводив ідею створення єдиного правового простору Російської імперії з урахуванням особливостей правового розвитку окремих народів [11, 115]. Виділення даних видів систематизації слід розглядати як більш-менш вдалим, оскільки в даному випадку класифікація проведена за єдиним критерієм і поділ є вичерпним.

Здійснивши аналіз видів зводів Сперанський М. приходять до висновку, що лише Звідне Уложення 1649 р. та звід подібний до зводу Юстиніана можна віднести до законодавства. Всі інші види слід характеризувати, як «справа приватна» [6, 81]. При цьому ним було відмічено, що ці форми зводів не можуть бути розглянуті, як складові законодавства. Саме тому, з його точки зору, кінцевим підсумком роботи по систематизації, яку він хотів провести, повинно стати створення нормативного акту – зводу законів, аналогічного зводу Юстиніана.

На підставі всього вище викладеного можливо зробити наступні висновки:

1. На відміну від своїх попередників, які намагались провести систематизацію законодавства в Російській імперії, Сперанський М. перш чим розпочати цю роботу спробував:

– зрозуміти причини невдач попередніх комісій, які намагались вирішити задачі, пов'язані з проведенням систематизації законодавства Російської імперії;

– встановити цілі та завдання проведення згаданої систематизації;

– визначитись з формою нормативного акту, який повинен був виникнути в процесі роботи по систематизації нормативного масиву, що існував в Російській імперії на початку ХІХ ст.

2. Сперанський М. правильно визначив Звід законів Російської імперії (у вигляді аналогічного зводу Юстиніана) в якості акту, який повинен був з'явитися як результат роботи, яку він очолив. Тільки ця форма систематизації реально могла бути створена виходячи з тих повноважень, що були надані Другому кодифікаційному Відділенню Власної Його Імператорського Величності Канцелярії по проведенню систематизації законодавства Російської імперії, а саме стану того законодавства Російської імперії і юридичної техніки, тих матеріальних та інтелектуальних ресурсів, які були у розпорядженні Сперанського М. тощо.

3. Слід визнати, що поглядам Сперанського М. на проблеми систематизації законодавства Російської імперії були притаманні певні недоліки. Однак, не дивлячись на це вони містили в собі ознаки системності, послідовності та наукового підходу. Саме це і дало йому можливість та колективу, який він «фактично» очолив, досягнути в цілому мети дорученої йому справи по систематизації законодавства Російської імперії.

Список літератури

1. Пархоменко Н. М. Звід законів як перспективна форма систематизації законодавства / Н. М. Пархоменко // Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики. – К., 1999. – С. 141-143.
2. Гетьман Є. А. Юридична природа та сутність зводу законів / Є. А. Гетьман // Проблеми теорії й історії держави і права. – 2010. – № 110. – С. 3-9.
3. Корф М. А. Жизнь графа Сперанского / М. А. Корф. – Санкт-Петербург: издание императорской публичной библиотеки. – . – Т. 2. – 1861. – 400 с.
4. Сперанский М. М. Краткое историческое обозрение комиссии составления законов Предположения к окончательному составлению законов / М. М. Сперанский // Рус. старина. – 1876. – № 2. – С. 435.
5. Сперанский М. М. Предположения к окончательному составлению законов / М. М. Сперанский // ОР РНБ. Ф. 731. Ед. хр. 996. Л. 3-4, 5 об., 7. 6. Сперанский М. М. Обозрение исторических сведений о Своде законов / М. М. Сперанский. – СПб. : Тип. II Отделения Собственной е.и.в. канцелярии, 1837. – 198 с.
7. Корф М. А. Жизнь графа Сперанского / М. А. Корф. – Санкт-Петербург: издание императорской публичной библиотеки. – . – Т. 1. – 1861. – 301 с.
8. Вафина О. П., Красняков Н. И. Поиски путей и проведение систематизации имперского законодательства в России первой половины ХІХ в. / О. П. Вафина, Н. И. Красняков // Научный вестник УрАГС: политология, экономика, социология, право. – 2008. – № 4. – С. 147-181.
9. Нефедьев Е. А. Причины и цель издания Полного Собрания и Свода Законов с точки зрения Сперанского / Е. А. Нефедьев. – Казань: Типография Губернского Правления, 1889. - 36 с.
10. Вафина О. П. Концепция формирования свода законов Российской империи М.М. Сперанского / О. П. Вафина // Экономика. Государство. Общество. – 2010. – № 2 // <http://ego.uara.ru/issue/2010/02/13>.
11. Баженова Т. М., Кодан С. В. «Составить из всех многочисленных указов свод узаконений». К 175-летию издания свода законов Российской империи / Т. М. Баженова, С. В. Кодан // Российский журнал. – 2008. – № 3. – С. 110-119.
12. Мицкевич А. В. Систематизация законов Российской империи М. М. Сперанским / А. В. Мицкевич // Журнал российского права. – 2001. – № 5. – С. 154-160.

13. Жирлев А. О Своде законов Российской Империи / А. Жирлев. – 1905. – 277 с.
14. Логіка: [Підручник для студентів вищих навчальних закладів] / [В. Д. Титов, С. Д. Цалін, О. П. Невельська-Гордєєва та ін.]; [За заг. ред. проф. В. Д. Титова]. – Х. : Право, 2005. – 208 с.
15. Верховланцева Т. Ю. Свод законов Российской империи: история создания, структура, издания / Т. Ю. Верховланцева // Журнал «Библиоковедение». – 2009. – № 2. – С. 37-43.
16. Свод законов Российской империи: [неофиц. изд. 1912 г.] // Консультант Плюс: Классика российского права. – [Электрон. ресурс] : Режим доступа: <http://civil.consultant.ru/code>.
17. Тараборин Р. С. К вопросу о системе гражданского законодательства России первой половины XIX в.: соотношение общеимперского и местного законодательства / Р. С. Тараборин // Научный вестник УрАГС: политология, экономика, социология, право. – 2010. – № 12. – С. 145-148.
18. Южаков С. Н. Михаил Сперанский. Его жизнь и общественная деятельность / С. Н. Южаков. – СПб., 1892.

Машков А. Д., Марчук И.Ю. М. Сперанский о причинах и задачах проведения систематизации законодательства Российской Империи, а также о трудностях, которые возникли в процессе ее осуществления / А. Д. Машков, И. Ю. Марчук // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия : Юридические науки. – 2010. – Т. 24 (63). № 1. 2011. – С. 13-21.

В статье на основании анализа работ М. Сперанского определены основные причины неудач комиссий по систематизации законодательства Российской империи, которые действовали в период с 1700 г. по 1826 г., а также очерчены основные факторы, обусловившие необходимость проведения систематизации действующего на начале XIX ст. российского законодательства. Рассмотрена позиция М. Сперанского относительно заданий и формы осуществления систематизационной работы.

Ключові слова: М. Сперанський, систематизація, Звід законів Російської імперії, форма систематизації.

Mashkov A., Marchuk I. Speransky about the causes and problems of systematization of legislation of the Russian Empire, as well as the difficulties encountered in its implementation / A. Mashkov, I. Marchuk // Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. – Series: Juridical sciences. – 2011. – Vol. 24 (63), № 1. 2011. – P. 13-21

The article is based on analysis of Mr. M. Speransky's studies and identifies the main causes of failures to systematize the law of the Russian empire taken by state commissions in a period from 1700 till 1826. It outlines the key factors that led to the need of systematizing the Russian legislation applicable at the beginning of the twentieth century. Mr. M. Speransky's view of how the objectives should be determined and in which form the sistematizaciynoy works could be performed has also been studied.

Поступила в редакцію 23.01.2011 г.